

ховання передусє правовому, в той самий час моральні цінності підтримують і обґрунтовують правові. Моральні цінності мають авторитет народних звичаїв і традицій і тим самим позитивно впливають на результат правового виховання. Відповідно специфіка правового виховання як чинника розбудови правового суспільства має визначатися особливостями правового устрою та культури того чи іншого соціуму. Необхідно, як радив ще І. Ільїн, зробити все, аби «наблизити право до народу, щоб зміцнити масову правосвідомість, щоб народ розумів, знав і цінував свої закони, щоб він добровільно дотримував свої обов'язки та заборони і лояльно користувався своїми повноваженнями. Право має стати чинником життя, мірою реальної поведінки, силою народної душі».

Разом з тим у процесі правового виховання необхідно повною мірою враховувати тенденції, перспективи та можливі наслідки глобалізаційних процесів, а також бути орієнтованим на зовнішню міжнародну взаємодію в реалізації правової політики держави. Саме за таких умов правове виховання максимально сприятиме формуванню правосвідомості, зрілої правової особистості та правової культури як необхідних чинників становлення правового суспільства.

А. М. Колеснікова, здобувачка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧИХ ПОКОЛІНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Місце та роль правової культури в наш час досліджуються багатьма авторами, що є представниками різних галузей сучасної науки – філософії права, загальної теорії права, юридичної психології, прикладної культурології, юридичної деонтології, професійної етики тощо. Серед них передусім слід згадати О. Данильяна, В. Лозового, С. Максимова, О. Дзьобаня, Ю. Калиновського, В. Бачиніна, О. Бандурку, О. Костенко, С. Мінченко та ін. Тлумачиться у сучасній науковій літературі феномен правової культури доволі неоднозначно. Причиною того є насамперед сутнісна багатовимірність цього суспільного явища. Коли йдеться про правову культуру, різні автори зосереджують свою увагу на її окремих питаннях: чи то на стані правопорядку в суспільстві, чи то на специфіці нормативності юридичного закону, чи то на рівні розвитку правосвідомості населення, чи на обсязі засвоєння чинного законодавства, теоретичних знань та практичного досвіду в сфері права, чи то на суто психологічному визнанні цінностей права та готовності віддати перевагу правовим засобам вирішення міжособових конфліктів перед силовими тощо.

У наш час світ має доволі складну структуру, розгалужену «горизонтально», та багаторівневу – «вертикально». Тому можна аналізувати правову культуру і в плані диверсифікації за культурно-національною типологією, і за специфікою домінуючих правових цінностей, і за способом організації правової системи соціуму тощо. При цьому кожна з таких підсистем реалізується як на індивідуально-особистісному рівні, так і на будь-якому з суспільно-групових рівнів (аж до людства в цілому).

На думку сучасних авторів, зміст правового виховання як процес формування правосвідомості та правомірної поведінки включає такі структурні компоненти: а) інформаційний (інформування про право, одержання знання змісту юридичних принципів і норм); б) оцінний (формування ставлення до права, яке спирається на уявлення про його значущість); в) регулятивний (виховання настанови на правомірну поведінку); г) легітимаційний (виховання почуття необхідності норм); ґ) організаційний (організація діяльності суб'єктів правового виховання у межах державних і громадських інститутів).

Слід зазначити, що реалізація програми правового виховання на етапі соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства відбувається в умовах руйнації духовних утворень як на макрорівні (суспільство у цілому), так і на мікрорівні (у масштабі повсякденності).

Серед труднощів соціального контролю у сфері правового виховання деякі дослідники виділяють й інші проблеми: а) глибинні та швидко-трансформаційні зрушення в соціальній структурі суспільства, які породжують певний спектр соціальних девіацій; б) невизначеність і нерегульованість процесів заміщення старих соціальних цінностей і соціальних норм новими ліберальними цінностями, частина з яких веде до соціальних дисфункцій, деструкції особистості, виражає егоїстичні інтереси девіантних груп населення; в) поєднання протилежних, різноспрямованих тенденцій у використанні підходів, форм і методів правового виховання та соціального контролю.

Що стосується законодавства, то «буква» закону відірвана від його «духу» – це легальна «маска» для будь-якого свавілля. Іншими словами, за допомогою «бездуховної букви» можна легалізувати будь-яке зловживання. Тому маніпулювання «буквою» закону всупереч його «духу» є не нормальною правовою практикою, а зловживанням законодавством (правовим свавіллям), що руйнує правопорядок у суспільстві.

Ще однією проблемою формування правової культури є усталений і доволі поширений серед політиків та вищих адміністраторів сучасної України погляд на організацію, структури і тривалість окремих етапів освіти, її загальне спрямування. Вони, намагаючись мінімізувати обсяг витрат на освіту з консолідованого бюджету, виступають за скорочення всіх етапів освіти

і винаходять дедалі хитромудріші способи перекласти фінансовий тягар на саме населення. «Важкою артилерією» став винахід терміна «освітні послуги» як заміника словосполучення «навчання і виховання». Сподівання винахідників ідеї «освітніх послуг» полягають у тому, що включення цих слів до всіх державних документів, різноманітних рішень і рекомендацій Міністерства освіти і науки України до «освітніх» матеріалів ЗМІ та україномовного Інтернету неминуче спотворить уявлення всього населення про освітню систему.

У безвихідній ситуації опиняться вихователі дитячих садків, учителі шкіл і викладачі ВНЗ. У нормальному, а не жорстко-ринковому, суспільстві визначальною є духовна і особистісна компонента впливу на тих, хто навчається. Серед генетично успадкованих програм соціальної поведінки людини є й така, що передбачає неусвідомлене і безкорисливе бажання людей старшого віку спілкуватися з дітьми і молоддю для впливу на них, виховання, формування системи ціннісних пріоритетів та соціально прийнятної поведінки. Крім того, цей процес спілкування є не механічним і кількісно детермінованим, а творчим, емоційним, майже вільним від більшості обмежень.

Отже, справжній навчально-виховний процес є високотворчим актом, насиченим емоціями і переживаннями, відзначеним поєднанням інтуїції та власного досвіду. Вчитель просто змушений бути актором, а чим краще йому це вдається, то вищі результати, то яскравіше взаємне (вчителя і учнів) задоволення.

Хоча останнім часом у педагогічній науковій і методичній літературі стали популярними словосполучення «моделі навчання», «педагогічні технології» та декілька подібних, проте сподівання їх винахідників і адептів на чудодійний результат у роботі шкіл чи інших закладів є марними.

Розроблення нової моделі правового виховання є актуальним завданням, оскільки, як вважають дослідники, правове виховання, в сучасному українському суспільстві є малокерованою і малоконтрольованою діяльністю, що втрачає головний структуроутворюючий елемент цілеспрямованості і доцільності. Результатом цього є розрив між теоретичною базою правового виховання і практичною формою її реалізації.

С. В. Куцелал

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Сучасний світ потерпає від глобалізаційних та глокалізаційних процесів, мультикультуралізму, стрімкого розвитку та активного функціонування наднаціональних об'єднань. Усі ці чинники актуалізують необхідність узгоджен-